

Retsforholdene i Nordslesvig 1864-1871

belyst ved to dansksindede sønderjyders beretninger

af *Jørgen Jensen*

I private optegnelser er der hyppigt bevaret oplysninger, som ikke kan findes i myndighedernes arkiver. Fhv. flynavigatør Jørgen Jensen, Skodsborg har fundet frem til papirer, som fortæller om to sønderjyder, lærer Jens Henrik Jensen, Hinderup og »privatskriver« Jep Jakobsen, Haderslev og deres konflikter med preusserne i årene fra 1864 til 1871.

I årene 1870-71 blev to sønderjyder indklaget for amtsretterne i Aabenraa og Haderslev. Anklagerne lød i begge tilfælde på, at de havde drevet »politik«, i det ene tilfælde temmelig håndfast politik. I det følgende skal der på grundlag af de anklagedes egne beretninger fortælles om deres oplevelser i retten. Begge dokumenter er skrevet i 1870-71, inden de refererede sager havde fundet deres afslutning. De private dokumenter er benyttet, da protokollerne fra de lokale amtsretter ikke er bevaret før efter 1881 – under den preussiske administration blev akterne kasseret efter et ret kort åremål.¹

I 1866 gav Prag-fredens § 5 de danske sønderjyder håb om en kommende genforening med Danmark. Bestemmelsen lovede, at de nordlige distrikter af Slesvig kunne tilbagegives til Danmark, hvis befolkningen ved en fri afstemning tilkendegav ønsket herom. Allerede før den fransk-tyske krigs udbrud i juli 1870 begyndte de dansksindede sønderjyder at håbe, at den »visse« franske sejr ville give mulighed for at afholde en sådan folkeafstemning. Hos de preussiske myndigheder var man klar over, at noget sådant kunne ske, men de tyske sejre ved Wörth og Spicheren (begge slag fandt sted den 6. august 1870), blot tre uger efter krigsudbruddet, ændrede totalt situationen. Den dansksindede del af Slesvigs befolkning måtte nu indse, at det i bedste fald ville vare meget længe, før artikel V blev bragt til udførelse. Samtidig begyndte den preussiske administration at bearbejde den østrigske regering for at få paragraffen ophævet.

Lærer Jens Henrik Jensen var en af de mange, som håbede på gennemførelsen af paragraf 5, og som derfor kom i konflikt med myndighederne. Han var født i Mommark den 7. juni 1839 som søn af indsidder Peter Jensen og hustru Anna Margrethe Henriksen. 16 år gammel ansattes han som hjælpelærer i Tumby skole i Angel.² Efter Tumby underviste J. H. Jensen i biskolen i

Vilsbæk³ og i skolerne i Bjergskov og Blans. Han blev derefter privatlærer for pastor C. J. Brandts børn i Rønnebæk præstegård ved Næstved i ca. 2 1/2 år. I efteråret 1866 vendte han tilbage til Sønderjylland og var først privatlærer i Slingsten i Felsted sogn og senere i Hinderup, Hellevad sogn indtil 1870.⁴ Da han derefter fik sin undervisningstilladelse inddraget og stod uden mulighed for at arbejde som lærer i Sønderjylland, vendte han for en kort tid tilbage til Rønnebæk præstegård. Derfra tog han videre til Vallekilde højskole, hvor han var på lønningslisten fra november 1871 til marts 1872. Fra Vallekilde gik vejen til Tranebjerg på Samsø, hvor han var friskolelærer til sin død i 1878.

Den standhaftige lærer og administrationen

Lærer Jensens konflikt med preusserne udspandt sig i tiden kort før udbruddet af den fransk-tyske krig. Ordet er herefter Jens Henrik Jensens:

»Artikel V«⁵ (En retssag)

Fredagen den 25. Februar d. Å. (1870) var Undertegnede Deltager i et Faste-lavnsgilde, som en Del af Hellevad Sogns Ungdom afholdt på et Udflyttersted kaldet »Fredsmark«. Ved denne Lejlighed udbragte jeg en Skaal for Kong Christian IX, hvilken jeg motiverede med, at vi ifølge Pragfredens Paragraf 5

Lærer Jens Henrik Jensen (1839-1878). Foto 1870'erne Chr. Renau, Kalundborg. Historiske Samlinger for Sønderjylland.

havde ret til at haabe, at den danske Konge en Gang i Tiden igjen kunde blive vor Konge.

Skulde man nu tro, at en saa spag Udtalelse kunde drage alvorlige Følger efter sig? Men – alligevel, thi efter faa Dages Forløb hørte jeg, at Sognefogeden, en Angelboer ved Navn Petersen (i daglig tale »tyske Petersen«) med megen Interesse havde spurgt efter mine Taler. Fredagen efter fik jeg en Opfordring fra Pastor Andresen i Hellevad⁶ til at møde for ham Søndagen d. 6. Marts Eft. Kl. 4. Samme Dag jeg modtog denne Opfordring var Gendarmen hos mig for at optegne mit Navn, ligesom han i Forvejen havde været hos Nogle af de ved Gildet Tilstedeværende for at optegne dem. Det var altsaa ikke aldeles uforberedt, at jeg mødte hos Hr. Pastoren, der ogsaa selv var gaaet omkring for at spørge sig for. Imidlertid var Manden meget forlegen, og jeg maatte selv hjælpe ham paa Gled. Jeg fik da at vide, at han ansaa det for sin Embedspligt at afæske mig en Forklaring over mine Ytringer ved nævnte Lejlighed. Jeg sagde ham da, at hele min Brøde bestod i, at jeg havde udbragt den ovennævnte Skaal, og det kunde jeg ikke indsee var ulovligt. Derimod mente Hr. Pastoren, at dette var en stor Fejl fra min Side, og raadede mig til, naar jeg kom for Retten, da at udtale min Fortrydelse over det passerede. Dette kunde jeg ikke gjøre, eftersom jeg aldrig kunde angre at have opfordret til at drikke Kong Christian IX's Skaal. Præsten sagde da, at han ej heller i og for sig havde Noget imod Skaalen; men der kunde gives mange i sig selv agtværdige Følelser, som man helst burde lægge Skjul paa, især i et Land, som vort, hvor Nationaliteterne mødes, og Forholdene ere saa vaklende. Derefter ømmede han sig en Del, hvorpaa han kom frem med det Spørgsmaal, om jeg ikke havde drukket Lidt for meget, da dette mulig kunde gjøre, at man for Retten lagde mindre Vægt paa mine Ord. Hertil svarede jeg, at jeg aldrig drak for meget, samt at min Sag var saa reen, at det ej gjordes nødigt at besmykke den med en Løgn. I denne Samtale forekom ogsaa følgende Ytring af Præsten, at det var uforsigtigt af mig at udtale mig saaledes i et Selskab, hvor Petersens Tyende var tilstede, da denne jo »som en halv Embedsmand« var nødt til at melde det, og Folk altid ere saa tilbøjelige til at overdrive. Derefter indstævnedes der, foruden en Pige fra Aabenraa, som tjener hos Petersen, endnu 4 andre Vidner (3 Gaardmandssønner og 1 Gaardmandsdatter), til at give Møde Onsdagen den 16. Marts i Aabenraa Amtsret II for at »afhøres som Vidner« i Undersøgelsessagen imod Lærer Jens Henrik Jensen i Hinderup angaaende *Majestætsforbrydelse*.

Tjenestepigen forsikrede her med Ed, at jeg havde fornærmet Kongen af Prøjsen. De fire andre Vidner afgav derimod den edelige Forklaring, at de ikke havde hørt mig tale om andet end Paragraf 5 og Kong Christian den Niende. Da man forlod Forhørslokalet, skal en af Kontoristerne være fulgt bagefter og spurgt de 4, om det nu ogsaa var sandt, hvad de havde sagt,

hvertil efter Sigende svarede, om man troede, de svoer paa en Løgn. Derefter modtog jeg om Fredagen, altsaa den 18., Stævning til at møde i Amtsretten Løverdagen den 19. Marts Form. Kl. 11 for at afhøres i »Undersøgelsessagen imod mig« »for Majestatsfornærmelse«, og jeg blev i Udeblivelsestilfælde truet med »Arretiring«.

Jeg mødte altsaa. Forhørsdommeren, Hr. Amsdommer Jaspersen,⁷ tiltalte mig paa Tydsk, men jeg fordrede mit Modersmaal brugt. Dette blev uden Vanskelighed tilstaaet, men da jeg dernæst ogsaa forlangte Forhørsprotokollen ført på Dansk, var det først efter flere Indvendinger fra Hr. Amsdommerens Side, og efter de bestemteste Fordringer fra min Side, at dette førtes igjennem. Da man i Aabenraa Amsret lod meget forbauset over dette mit saare naturlige Ønske, maa jeg desværre antage, at man af den sædvanlige danske Godmodighed ikke holder nok paa vort kjære Modersmaals Ret; hvorfor jeg herved paa det meest Indtrængende anbefaler mine Medborgere her i Aabenraa Amt i ethvert indtrædende Tilfælde troligt at vaage over denne Ret. Det er jo dog ogsaa indlysende for Enhver, at det ligger i vor egen Interesse, at faa vort Modersmaal brugt paa Thing, hvor saa ofte et Ord eller vel endog et Bogstav kan gjøre Udslaget. Staaer man kun her fast, sætter man sin Krig igjennem, thi det er Lovens Lydende, at Dansk skal bruges, hvor det udtrykkelig forlanges.

Saa begyndte Forhøret, og efter de sædvanlige Formspørgsmaal kom saa Spørgsmaalet, om jeg havde holdt en Tale, hvori der forekom Udtryk om Artikel V og om Kong Christian IX. Dette tilstod jeg, men da man saa spurgte, om jeg havde omtalt Kong Vilhelm af Prøjsen, svarede jeg: Nej! Saa spurgtes der, hvorledes jeg da havde udtrykt mig. Jeg spurgte, om man ønskede den hele Tale eller blot de enkelte Udtryk, hvortil svarede, at de enkelte Udtryk var nok. Jeg erklærede da, at have udtrykt mig omtrent saaledes: »Jeg ønsker Paragraf 5 snart maae blive opfyldt og haaber det ogsaa, hvorfor jeg foreslaar en Skaal for Kong Christian IX, som maaske kan blive vor Konge«. Der spurgtes endvidere, om jeg havde brugt Benævnelser om Kong Vilhelm, der betegnede ham som en Forbryder. Dette nægtede jeg. Da man forlangte Beviser, meente jeg at kunne skaffe hele Selskabet (undtagen Angiveren) til at bevidne min Uskyldighed. Saa blev der atter spurgt, om jeg da ikke havde udskjældt Kongen af Prøjsen (for Forræder, Gavtyv osv.), hvilket jeg benægtede, idet jeg tilføjede, at der slet ikke var blevet talt om Prøjsen eller dets Konge.

Da Protokollen var sluttet, spurgte jeg, om man ikke kunne nævne mig Angiveren, da jeg nok ville anlægge Sag imod denne for Bagvaskelse, men dette nægtedes mig med den Besked, at det vilde jeg faa at vide, naar Sagen kom for Kredsretten i Flensborg. Søndagen den 3. April modtog jeg endelig en Skrivelse fra Visitatoriet i Aabenraa, hvori jeg paa Tydsk opfordredes til

at møde på Brunlund Slot den 6. dennes, for at staa til Ansvar for mine Ytringer »in Frischmark«. Nu kunde jeg godt bleven hjemme; thi en tydsk Ordre behøver man ikke at lystre, hvor Dansk er Forretningssprog, ejheller har jeg ytret mig eller været tilstede paa »Frischmark«, og endelig er jeg lejet af Gaardmændene i Hinderup, saa jeg kan ikke overfor Visitoriet være ansvarlig for andet end min Skolegjerning; men alligevel foretrak jeg at møde, for ikke at faa Skin af at være bange, og jeg har heller ikke haft Grund til at fortryde, at jeg gav Møde.

Jeg modtoges af d'Herrer Landraad v. Levetzau⁸ og Provst Gøttig.⁹ Landraaden tog først Ordet paa Tydsk, men da jeg forlangte Dansk, gjorde han strax dette. Her var man dog ogsaa saa human at føre Protokollen paa Dansk, uden at det særlig behøvede at forlanges; men man har vel sagtens af Akterne seet, at det ikke kunde blive andet. Landraaden fortalte mig nu, at Visitoriet havde modtaget Akterne fra Statsadvokaten, hvorefter fremgik, at jeg selv vedkendte mig ved tidnævnte Lejlighed at have udbragt en Skaal for Paragraf 5 og Kong Christian d. IX; hvorefter han spurgte mig, hvordan jeg vilde forsvare dette, dersom jeg var fast ansat Lærer og havde aflagt Embedsed til Kongen af Prøjsen; dertil svarede jeg, at dette agtede jeg aldrig at gjøre, men at jeg meente at staae paa Lovens Grund med en Traktats tydelige Ord foran mig. Landraaden kaldte dette en fejl Opfattelse, eftersom jeg dog nok kunde vide, at det ikke var Kongen af Prøjsens *Ønske* at afstaae Nordslesvig, og at, dersom det alligevel skete, da var det nødtvunget, da jeg dog vel nok kunde indsee, at Ingen godvillig afgav, hvad han en Gang havde. Dette var mig uforstaaeligt; thi, sagde jeg: »Naar Nogen har underskrevet en Kontrakt eller en Akkord, saa maa dog Vedkommende antages for villig til at holde den.« »Ja, men« sagde Landraaden, »en Traktat er noget Andet«. Jeg kunde ikke indsee Forskjellen, og Hr. Landraaden var da saa god at udvikle for mig, hvorledes Kejseren af Østerrig, med hvem Traktaten var sluttet, ved et eneste Ord kunde tilintetgjøre alle vor Forhaabninger. Dertil mente jeg, at saalænge dette Ord ikke var talt, ansaa jeg Kong Vilhelm for villig til at holde sit givne Ord. Landraaden vedblev imidlertid sin Paastand, at min Opfattelse var fejlagtig. Endvidere sagde han, at slige Udtalelser vel kunde være uantastelige, saalænge jeg kun var Indbygger, men derimod ikke naar jeg edfæstet Embedsmand.

Disse Udtalelser vare mig højst ubegribelige, eftersom jeg mangler Examen og aldrig har søgt Embede hos Prøjserne. Da Hr. Landraaden imidlertid med stor Udholdenhed afæskede mig mine Tanker om Sagen under disse Forhold, saa svarede jeg, at jeg ville ansee det for Embedspligt at ønske og at virke for Nordslesvigs Genafstaaelse, da jeg troede, at det var det Allerbedste, der kunde hænde Prøjsen. Dermed sluttede denne Forhandling, som i Stævningen kaldtes »at staa til Ansvar«. Om der kommer endnu mere, veed jeg ikke, men

jeg haaber dog, at jeg enten vil faae Lejlighed til at bevise min Uskyld i den paaklagede Forbrydelse eller ogsaa faae en Uskyldighedserklæring fra Statsadvokaten.

Hinderup i Hellevad Sogn

d. 12. April 1870

Jens Henrik Jensen

Privatlærer.«

Skrivelsens form tyder på, at den har været tænkt til offentliggørelse, og det blev også tilfældet. Under overskriften »En politisk Retssag« blev teksten trykt i Dannevirke den 6. maj 1870, og den blev gentaget i Dybbøl Posten den 12. maj. J.H. Jensen nåede således sit mål – hans henstilling til Aabenraa amts borgere om at stå fast på det danske sprogs rettigheder nåede vidt omkring. J.H. Jensen synes at have haft tillid til, at enten amtsretten i Aabenraa eller Flensborg Kredsret ville frikende ham på bevisets stilling. De preussiske myndigheder har antagelig haft samme mening, for man valgte at lade retssagen falde. Istedet blev sagen afgjort administrativt. J. H. Jensen modtog følgende brev dateret Apenrade d. 26 April 1870:¹⁰ »Efterat den over Deres Erklæring den 6te d.M. optagne Protocoll er bleven indsendt til Regjeringen i Slesvig, har den Kgl. Regjering under 22. d.M. resolveret, at De, af Hensyn til de af Dem udtalte Anskuelse efter den 1. Mai d.A., hvor de fratræder Deres nuværende Lærerstilling i Hinderup, ikke uden Regjeringens forudgaaende Bemyndigelse maa ansættes som offentlig Lærer eller tilstedes som Privatlærer, hvilket vi ikke undlade at meddele Dem til Efterretning.

Det Kungl. Kirke-Visitatorium
v. Levetzau   Göttig«

Dette betingede, men effektive, »Berufsverbot« havde den ønskede virkning. J. H. Jensen havde ikke anden mulighed for at fortsætte som skolelærer end at søge arbejde nord for Kongeåen. Han rejste til Rønnebæk præstegård ved Næstved. Administrationen tillod ikke, at børnene i Hinderup skulle påvirkes af en lærer med for kong Wilhelm så besværlige anskuelse.

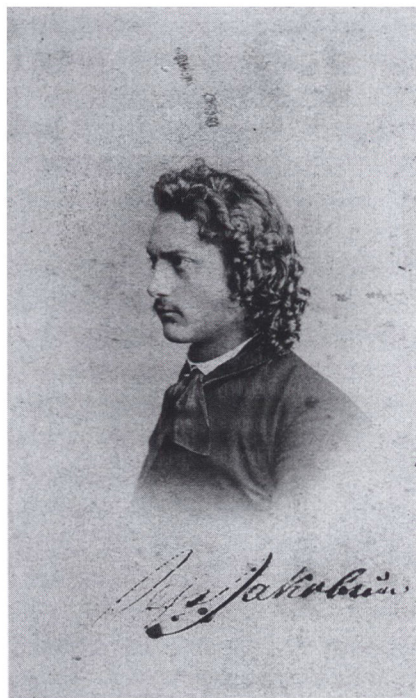
Den åbenmundede Jep Jakobsen

Jens Henrik Jensen hørte til en kreds af nationalt aktive, som havde hjemme i Als-Sundeved-området. Til denne kreds hørte også hans ven, den noget mere åbenmundede *Jep Jakobsen*. Vennen var født den 31. december 1842 i Sunde-

ved og var i 1864 fuldmægtig på herredskontoret i Nordborg på Als. Han mistede denne stilling ved den tyske magtovertagelse og fik samtidig forbud mod at opholde sig på øen. Med stort besvær fik han opholdstilladelse i Sundeved, men blev der kun kort.

Tiden fra sidst i 1864 til 1866 boede han i København. I 1866 rejste han igen til Sundeved for at »propagere« for den danske sag. For dette endte han i Sundeved arrest i Broager. Herfra skrev han den 10. oktober 1866 et brev til »Kjære danske Broder, Ungkarl Mads Hansen i Hundstrup« (digteren Mads Hansen) og bad ham skrive til en række navngivne sønderjyder, så de kunne blive orienteret om danske og udenrigspolitiske forhold.¹¹ Samtidig takkede han Mads Hansen for digtet »Til Nordens Kvinde« (Vi har sagt det saa tit, og du ved det saa godt, du er mægtig, du Kvinde i Nord), og fortalte ham, at man i Sundeved havde ladet digtet trykke i omtrent 1000 eksemplarer.

På bagsiden af brevet skrev Jep Jakobsens bror Kristian, som var smedevend i Skodsbøl, et digt til Mads Hansen. Det var ikke den store poesi, men et udtryk for stemningen i danske kredse på dette tidspunkt:

Den åbenmundede Jep Jakobsen, fotograferet i København formentlig mellem 1864 og 1866. Bag kameraet stod bladet Dannevirkes grundlægger Peter Christian Koch (1807-80). Siden 1856 boede Koch i København, hvor han vandt anseelse som fotograf med atelier på adressen Vesterbro nr. 43. Historiske Samlinger for Sønderjylland.

For Danmarks Ære og Ret
 Til vort sidste Aandedræt
 De Ord er vore egne
 Og dem vi frygte ei
 Naar vi i Døden segne
 Bort fra en Trængsels Vei
 De Ord er da vort Hele
 I Glæde som i Nød
 Kun saadan kan vi leve
 Kun saadan kan vi døe.

Derefter boede Jep Jakobsen som arbejdsløs i København. Herfra skrev han den 26. april 1868 endnu et brev til Mads Hansen og berettede om sine ophold i København.¹² Blandt andet fortæller han, at han straks før sin afrejse til Sundeved i 1866 havde opsøgt politikeren Orla Lehmann for at søge om hjælp. Orla Lehmann viste ham døren med ordene: »Har De uden Resultat søgt Beskæftigelse i 2 Aar, saa maa De jo ikke due til noget, jeg vil ikke engang se Deres Anbefalinger – Farvek«. Kort efter »... kom der Bud fra Orla Lehmann, om at jeg strax ville komme til ham. Jeg svarte Budet: »Orla Lehmann er en Usling – jeg skjætter ikke om for anden Gang at koster paa Døren af ham, hils ham at jeg kommer ikke«. Senere på dagen fortrød Jep Jakobsen og gik alligevel til Orla Lehmann. Denne undskyldte sin tidligere optræden: »Jeg kan saa let forløbe mig i denne Tid, da jeg har saa meget at tænke paa osv osv.«.

Jep Jacobsen fik intet ud af sit møde med Lehmann, for samme aften kom nyheden om Pragfreden (23/8 1866) til København. Det gav ham håb. Inden 24 timer var han tilbage i Sundeved, da han troede, at den i fredsftalens paragraf 5 lovede folkeafstemning straks ville finde sted.

Men håbet blev gjort til skamme. En tid hutlede han sig igennem, forældrene havde ikke råd til at have ham boende, og han måtte igen rejse tilbage til København. Han søgte en stilling i Krigsministeriet, fik afslag, og rejste så hen på året 1868 igen til Sønderjylland, hvor han ernærede sig som »privatskriver« i Haderslev.

Her i Haderslev kom han efter den fransk-tyske krigs udbrud i 1870 endnu flere gange i konflikt med de nye herrer i landet – på en mere voldsom måde end vennen. En af sagerne førte til anklage for »majestætsfornærmelse«, og Jep Jakobsen måtte fortrække til kongeriget.

Vi vil nu give ordet til Jep Jakobsens egen beretning om denne sidste sag i et brev¹³ til Jens Henrik Jensen. Brevet er dateret Haderslev den 19. februar 1871. Jep Jakobsen skriver:

»Min gl. ven!

Jeg sidder i disse Dage i Fængsel, og Du kan takke denne Tildragelse for at disse Linier skabes. Jeg ved ikke saa ganske rigtigt, hvoraf det egentlig kommer, men sikkert er det, at jeg i de sidste Aar ikke har kunnet tvinge Fingrene til at skrive Breve, omendskjønt mine Tanker tit og ofte dvæle ved gode Venner og Medkæmpere. Her i »æ Gaf« maa jeg intet bestille. Papir, Blæk og Pen har jeg naturligvis dog som gammel, øvet Arrestant smuglet ind, og hvis min preussiske Vogter ikke opdager min Beskjæftelse, faar jeg nok lavet dette Brev inden Aften, det gjemmes herefter i Støvlen og overgives i Postkassens Værge, saasnart jeg kommer paa fri Fod.

Uagtet jeg ved Lægeattest kunde bevise, at jeg var syg og ude af stand til at bevæge mig som Følge af et Fald, lod Politiet mig dog ved 2 af dets Drabanter bære herud for at Hundrede af Folk kunde løbe forgjæves efter mig i disse Dage, hvor der er Marked her i Byen, medens jeg gaar Glip af over 100 Mk. Krammet søger paa alle mulige Maader at komme mig tillivs.

Siden Krigens Udbrud har jeg sandelig ikke ligget på Roser min Ven. Omvæltningerne, som de vi siden September f.A. have oplevet, ere en Slags Magnetisme, der tvinger os til at tørne og daske haardere og fyndigere til og imod vore Undertrykkere, hvad enten vi saa straffes eller belønnes derfor – Luft skal og maa man have, ellers kvæles vi. Mit Krater skal tit og ofte have god Luft, et Par Gange hver dag er ikke for meget. Næsten altid kommer jeg godt fra mine saakaldte »gale Streger« netop paa Grund af deres Særegenhed, men jeg tages ogsaa en Gang imellem i Kraven af den preussiske Lov og Ret, dog altid kun for Smaating uden Betydning, hvoraf Politiet og Retten saa laver baade Suppe og Steg saa hed som mulig, uagtet der i Grunden slet intet er passeret, som er værd at lægge Mærke til.

De 3 dage, jeg nu afsoner, er fordi jeg i August Maaned f.A. blev overfaldet af flere Tydkere, der stjal mit Uhr lige for Næsen af Politiet, uden at dette tog Notits deraf, hvorover jeg fik Berserkerang og alvorligt revsede de Slyngler, der overfaldt mig. For en Maaned Tid siden fik jeg 2 Dages Arrest paa Grund af, at jeg i de sidste Dyrskuedage i mange Folks Nærværelse afmønstrede en tydsk Bonde og ikke alene tildelte ham Præmie som »et udmærket Slagtesvin af augustenburgsk Race«; men endog tilsidst villet døbe ham om til dansk ved at kaste ham endel Øl paa Hovedet og bede de Tilstedeværende om at raabe Hurra, hvad de gjorde af Hjertenslyst. Denne Sag har kostet Bonden over 100 MK., da jeg lod den gaa til Flensborg, Kiel og Berlin, hvor han maatte give Møde eller tabe Sagen, medens jeg aldrig er gaaet et Skridt ud af Stuen for samme. Jeg trækker altid enhver Sag ud ved at appellere. Derved opstaar en Masse Omkostninger foruden meget Arbejde til Embedsmændene. Vel skal jeg tilsidst betale hele Historien, men hvor intet er, har

selv Keiseren tabt sin Ret, og afsidde saadant noget med Fængsel kan ikke skee.

Den 20. December f.A. skulde jeg med Jernbanetoget til Vojens og ventede lidt, forinden Toget gik, i Ventesalen (1. Klasses). Her snakkede Damer og Herrer i Munden paa hverandre naturligvis tydsk, og Haan og Skjældsord regnede ned i Mængde over Franskmændene, og vi Danske fik engang imellem en lille Snært med. Som sædvanlig blev jeg knusende vred, greb en Stol og kastede den hen imellem Rakket med de Ord, at jeg kløvede Panden paa dem med Flasker og Glas, hvis de ikke holdt Mund, og føiede til, at de Sønderjyder, der her talte tydsk og forhaanede Frankrig burde kastes i en Svinestis-rendesten osv. Selskabet taug straks stille. Da Gendarmen og Banegaardsforvalteren kom tilstede, var jeg allerede inde i en Vagon, og det blev dem umuligt at rive mig ud heraf, førend Toget gik afsted. Jeg dømtes for denne Scene til 7 Dages Fængsel.

Nytaarsdag kørte jeg atter fast. En lumsk tysksindet Fuldmægtig i Amtsretten I havde nemlig i høj Grad bagtalt og fornærmet mig som dansk Sønderjyde. Mit Princip tro »straks med Mund eller Haand at revse en Tydskers Skurkestreger«, gaar jeg øjeblikkelig hen i Knægtens Bopæl, hvor jeg træffer ham i Selskab hos sin Husvært. Uden videre Passiar griber jeg fat i Fyren og knubser ham ordentlig igjennem. Førend Selskabet var kommet sig af Alterationen, var jeg allerede paa Gaden og hilste dem med et velbehageligt Smil. Herover tog Vedkommende Anledning til at klage til Statsadvokaten i Flensborg samt meddele denne, at jeg havde udskjældt den preussiske Konge for en Røverkarl, og hans Dronning for en Røverkvind, Bismarck for en Kjæltring og hele det preussiske Folk for Banditter. For et Par Uger siden var jeg i hele 4 Timer for Skranken angaaende de sidste to Klager.

Pryglehistorien er en ligegyldig Sag, men den anden er en slem Bussemand, da Straffen herfor er fra 3 til 5 Aars Fængsel. Der er foruden Fuldmægtigen 2 danske Vidner i denne Sag, og disse kunne ikke huske en Smule, ja ved bogstavelig ad slet ingen Ting at sige (!). Det er derfor mit Haab, at Statsadvokaten lægger Sagerne til Side, hvis han alligevel ikke gjør dette, kommer jeg virkelig til at flette Gulvmaatter i 4 Aar, i Sandhed en herlig Udsigt.

Endnu en lille Bataille. Den 1. Febr. d.A. flyttede jeg fra Slatergade hen i Storegade i samme Huus, hvor Bogbinder og Boghandler Hans Lauritsen boer. Her har jeg et stort Boutiksvindue i mit Kontor, og i dette hensatte jeg i forrige Uge 2 mindre Dannebrog, der har boet hos mig i flere Aar og altid paraderet med aabent Visir. Politiet lod dem imidlertid straks afhente, hvisaarsag jeg hensatte 2 andre istedetfor; en Gendarm borttog ogsaa straks disse og overgav mig Ordre fra Politimesteren, at jeg øjeblikkelig blev fængslet, saasart der kom flere Faner i Vinduet. Trudsler nytter ikke noget paa mig

og derfor vaiede der begribeligvis kort efter hele 3 Dannebroke til Morskab for Nabolavet, der var strømmet sammen. At Fanerne afhentedes og jeg samt en uskyldig Lampe, hvori de havde staaet, bragtes paa Politikontoret er naturligt. Mine 7 Dannebroke og Lampen er jeg af med og kan endda være godt tilfreds, naar jeg slipper med 7 Dages Mønstring til her i Brummen.

Jeg kunde forresten fortælle Dig mange ret morsomme Historier, naar jeg blot ikke forglemt det bedste deraf i saa kort en Tid, som Tilfældet er; thi der cirkulerer saa meget i Hovedet, at jeg tit ikke kan hitte rede i det, og Folk ere nu snart vante til at give mig Skylden for alting, enten jeg saa har gjort det eller ei. Forresten kjære Jensen er jeg forfærdelig kjed af hele Livet mange Gange og tit og ofte, dog dette bæres for mig selv, og ingen mærker andet end Smil og atter Smil, hvor Hjertet gjerne kunde revne af Harm og Raseri. Jeg ved ikke hvorlænge dette kan holdes ud, men det ved jeg, at aldrig i al Evighed faar nogen Tydsker mig til at være rolig ligeoverfor deres skjændige Handlinger imod mit kjære Fædrelands Børn og hvad deres er – Lad der saa komme efter hvad der vil. Mit intetsigende Liv bryder jeg mig ikke en Døit om; men dette ægger Slynglerne endog til en høi Grad af Ondskab.

Gud maa vide, hvordan det nu gaar de danske Sønderjyder efter Fredsslutningen? Tidens Tegn varsler intet godt. Jeg er bange for at Ørnen graver sine Kløer dybere og dybere i Brystet paa os for aldrig mere at give slip paa Byttet. En dygtig Jæger kunde naturligvis lamme Rovdyrets Magt og Kraft, men ak, hvor findes han i den nærmeste Fremtid, han er vel ikke engang født endnu. Alligevel er det godt muligt, at vi paa en eller anden særegen Maade kunde komme hjem til vor gamle Moer. Der er jo før i høiere Politik skeet Undergjerninger, udsprungne af Kilder, som ingen uvedkommende anede eksisterede. Men hos os er Haabet jo det, hvorom alting dreier sig. Vi slippe det ikke, selv om Forstanden formindsker det til et lille Sandskorn, et Vindpust, et løst Rygte lader det alligevel i næste Minut vokse til en Elephant. Det er godt det er saaledes. For Resten af Danmark maa endog vort sikre Haab jo være en Trøst, en Overbevisning om, at de danske Sønderjyder aldrig overgiver sig til Tydskerne, men sikkert vil blive levende midt i Løvekulen, indtil der engang lukkes op for os. Gid man maatte opleve dette overjordiske Øieblik! Hils alle danske Folk omkring Dig og opmunter dem stedse til at slaa Tydskerne paa Panden og ikke lægge Fingrene imellem. Naar Danmark, Norge og Sverrig enigt af fuldt Hjerte arbeide sammen imod det bedste Maal: et enigt Norden til Værn mod Banditter og Røvere, da banke senere mange Hjerter af Glæde i Bevisthed om, at en bedre moralsk Hjælp kan der ikke ydes os. Den »gale Hjolle«¹⁴ er ikke god at komme nær i denne tid. Jeg kan hilse Dig fra ham. Han slaar i Bordet, saa det giver Genlyd helt nede i Østsottrup. Folk bliver ordentlig bange, naar han udtordner: Jai sae det nok, ja jai sae det! Jai har

den Onde brandstags i et fra Begyndelsen a sagt: »pas paa!« Naa kan I see hvad der kommer ud af et uenigt og indbilsk Folk osv. I Sundeved staaer det sig iøvrigt ved det gamle. Jeg kan nu til Slutning bringe Dig en meget hjertelig Hilsen fra din tossede hengivne Ven, forhenværende, nuværende og tilkommende Arrestant

Jep Jakobsen

Skriv engang naar Lejlighed gives.

Efterskrift. Det gik helt godt med Skrivningen af dette Brev. Jeg skal nu til at læse lidt. Min Bog er Fængselsvæggen, der er fuld af mangfoldige Inskriptioner saasom: »Ritze fra Lauenborg sidder her for Mord og Tyveri« – »Gaardeier Søren Christensen fra Bjerndrup har været i Fængsel her fra 1. Januar 1871 indtil 28. samme Maaned for »Politik«« – »Skrædersvend Niels Petersen fra Kolding har siddet her for Tiggeri« osv. i det uendelige.«

*

Modpartens opfattelse af Jep Jakobsens skærmydsler ville det have været interessant at have. Som sagerne er belyst her, forekommer dommene for episoden med omdøbning af bonden og banegårdsepisoden ikke hårde. De forventede mindst 7 dage for slaget om Dannebrog synes hårdere. Jep Jakobsen har ligesom Jens Henrik Jensen åbenbar tillid til, at domstolene holder sig til den juridiske side af sagen, og ikke bevidst tager det nationale, følelsesladede med.

Dommen for sammenstødet med fuldmægtigen fra Amtsret I savnes, men da Jep Jakobsen forlod Haderslev 26. marts 1871 og rejste nord for Kongeåen,¹⁵ har sagen sikkert udviklet sig ugunstigt. De tysksindede anmeldere har tydeligvis ladet følelserne løbe af med sig og rettet de mest ubehagelige anklager mod de dansksindede. I begge tilfælde majestætsfornærmelse. Man kunne dog forledes til at tro, at Jep Jakobsen i ophidselse har sagt mere, end han vil stå ved, da han pryglede fuldmægtigen. Hans dansksindede vidner husker intet, hvorimod J. H. Jensens vidner husker både hvad der blev sagt og ikke sagt.

NOTER

1. Ifølge information fra Landsarkivet i Aabenraa.
2. Jens Henrik Jensen ses ikke i: Børge L. Barløse: Lærerstanden i Sydslesvig fra reformationen til 1864, Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland Nr. 53, Aabenraa 1981. J. H. J.s ansættelsesbrev fra provst Martens i Gottorp amt og lærer Jochimsens anbefaling ved afrejsen fra Tumby findes i Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, P 106. Tumby var et af de 9 sogne i Angel, der ifølge sprogreskriptet af 4. marts 1851 skulle have dansk skolesprog.

3. Om biskoler se f.eks.: Alfred Jeppesen: De vestjyske vinterskoler, København 1986, pp. 19 – 22.
4. Jens Henrik Jensens vej kan følges gennem anbefalingskrivelser fra præster og skoleledere (ADCB P 106.)
5. Den håndskrevne beretning findes i ADCB P 106.
6. Lor. Andresen, pastor i Hellevad 17/11 1864 – 10/11 1895.
Se: Carsten Petersen: Slesvigske Præster, København 1939.
7. Thomas Lydich Julius Jaspersen, udnævnt til »Amtsrichter« i Aabenraa i 1868. Se: Thomas Otto Achelis: Matrikel der Schleswigschen Studenten 1517 – 1864, Kopenhagen 1966. Sagen mod J. H. J. var antagelig en af Jaspersens sidste, da han blev indkaldt og faldt ved le Mans 20/1 1871.
8. Werner C. J. G. v. Levetzau, dansk og efter 1864 tysk embedsmand. Før 1864 var han bl.a. landfoged på Sild og amtmænd i Ahrensboek og Plön. I den tyske tid var han amtmænd og landråd i Aabenraa kreds. Se: Aabenraa bys historie bd. 3, 1974.
9. Friedrich Göttig, provst i Aabenraa 26/7 1864 – 1/10 1892. Se: Carsten Petersen, op. cit.
10. Brevet findes i ADCB P 106.
11. Breve fra Jep Jakobsen til Mads Hansen, Ny kgl. Sml. 3112 4° III.
12. Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 3112, 4° III.
13. Brevet findes i ADCB P 106.
Også i 1869-70 havde Jep Jakobsen provokeret myndighederne. Se herom René Rasmussen: Drama på »Frederiksminde«. H. R. Hiort-Lorenzen og sagsanlægget oktober 1869, i: Haderslev-Samfundets Årsskrift 1992 s. 35-40.
14. Den gale Hjolle er muligvis hjulmand Jørgen Jørgensen i Sottrup, en af de sønderjyder, som Jep Jakobsen beder Mads Hansen skrive til.
15. Haderslev Byhistoriske Arkiv takkes for oplysningerne.

